

ROKONAINK

Kumuk négy soros szerelmi dalok Németh Gyula gyűjtéséből

A kumukok közel 200 ezer főnyi népe a Terek folyó és a Kaszpi-tenger közötti síkságon meg a Kaukázus hozzá csatlakozó észak-keleti vidékein, nagy többségében a Dagesztáni Autonóm SZSZK-ban, kisebb részében pedig a Kabard-Balkár Autonóm SZSZK területén él. Elsősorban gabonatermesztéssel és állattenyésztéssel, továbbá gyümölcsstermesztéssel és kertészettel foglalkoznak. Főbb városaik és településeik: Haszavjurt, Babajurt, Kiziljurt, Karabudahkent, Kajakent, Kajtag és Bujnak, de élnek kumukok Mahacskalában és a szomszédos Kabard-Balkár ASZSZK fővárosában, Nalcsikban és környékén is.

A magyarságnak a kumukok — és általában a kaukázusi kun-török népek — iránti érdeklődése igen régi keletű. Keleti rokonságunkat megkeresendő, a XVII. század óta többen is felkerekedtek és a Kaukázus vidékére eljutván, élményeikről és tapasztalataikról, többek között a kumukok és más kaukázusi népek életéről, szokásairól értékes levelekben és jelentésekben számoltak be. E romantikus érdeklődésű utazásokat a múlt század végén és századunk elején a tudományos céllal végzett tanulmányutak váltották fel. A magyar nép kialakulásában nagy szerepet játszott hajdani törökség mai utódait sorban keresték fel legkiválóbb turkológusaink, így Vámbéry Ármin, Szentkatolnai Bálint Gábor, Pröhle Vilmos, Kúnos Ignác, Mészáros Gyula. Még a Karcagi Gimnázium diákjaként indult útnak két alkalommal is Törökországba a nomád török törzsek, a jürükök életének és nyelvének tanulmányozására nagynevű földink, a magyar és a nemzetközi turkológia vezéregyénisége, a nemrégiben elhunyt Németh Gyula akadémikus. Majd a kunok legközelebbi testvérnépeinek tanulmányozását vette tervbe. Így az érettségi után, 1909. nyarán a krími tatároknál járt, a következő évben pedig — már egyetemi hallgatóként és a Nemzetközi Közép- és Keletázsiai Társaság Magyar Bizottságának megbízásából — a kaukázusi kumukok és balkárok nyelvét tanulmányozta, majd 1911-ben az Urál és a Volga folyók vidékén élő baskirokat, kazáni tatárokat és csuvasokat kereste fel.

1910. évi kaukázusi gyűjtőútjáról Németh Gyula gazdag kumuk népköltészeti anyaggal, találós kérdésekkel, népdalokkal, balladákkal, páros-felelgetős dalokkal, több száz közmondással és 96 négy soros szerelmi dallal tért haza. Jelen közleményünkben e 96 dalból válogattunk és adunk közre 40-et. Fordításunk során mindenütt megtartottuk az eredeti kumuk dalok sajátos formáját, ütem- és strófa-szerkezetét, rímelését. Az egyes dalok általában egy-egy befejezett gondolatot tartalmazván, külön-külön is zárt egységeket alkotnak, olykor azonban egymással is bizonyos tartalmi-gondolati kapcsolatban lévén, mintha 2—3 versszakos füzereket képeznének. A sorok — egy dal kivételével — 7 szótagúak, többnyire 4+3, ritkábban 5+2 vagy 3+4 ütemezésűek, rímképletük általában *aaba*, de találunk közöttük fél-, kereszt- és párosrímelésű dalokat is.

Az egyik félrímes dal egymással rímelő második és negyedik sora pedig nem 7, hanem 6 szótagú. E most magyarul is megszólaló dalokkal a kumuk népköltészet gazdag és számunkra oly közeli világából kívánunk ízelítőt adni, ezzel is tisztelegve a Nagykunságon született, innen indult és örökre megpihenni ide viszatért, néhai Németh Gyula akadémikus emléke előtt.

Fényes csillag az égen,
Fáklya lobog a kertben;
Mit tudnék mást üzeni:
Érted sajoj a szívem.

*

Kifogok egy szép juhot
Selyemgyapjas nyájamból;
Küldök néked levelet,
Rajta pecsét aranyból.

*

Kezembe tollat fogok,
Néked levelet írok;
Szűnik szívem fájdalma,
Hogyha terád gondolok.

*

Alma vagy te, piros vagy,
Hamvas kerti barack vagy;
Nálad nélkül, kedvesem,
Sorvaszt, emészt a bánat.

*

Mitől piros az alma?
Ami nincs, az hogy' volna?
Ha kedvesem nem szeret,
Víg örömem hogy' volna?

*

Hold ragyogjon az égen,
Amíg sátrunk felveszjük;
Rejtsen el a sötétség,
Amíg egymást öleljük.

*

Egyek voltunk mi ketten,
Nyíló rózsák a kertben;
Elszakadtunk egymástól,
Járunk más-más ösvényen.

*

Én a tágas pusztában,
Te a záros városban;
Messze vagyunk egymástól,
Köztünk hosszú, nagy út van.

Hogyha engem nem szeretsz,
Akkor miért kecsegtetsz?
Édes-mézes szavakkal
Engem miért hitegetsz?

*

Szerettelek valaha,
De már másat keresek;
Nem tudod meg sohasem,
Ki lesz, akit elveszek.

*

Szerettelek, szerettél,
Mégis hamar elmentél;
Csalfa szíved nem sajnált,
Lelkem immár nem remél.

*

Elszállt minden reményem,
Nyugtom sehol nem lelem;
Ártó nyelvű emberek
Keserítik életem.

*

Egyike a kazalban,
Másika a boglyában;
Szabad-e így megcsalni,
Aki hisz a szavadban?

*

Szabad-e így hazudni,
Derék szülők szép fia?
Jól vigyázz, a hazugot
Anyja-apja átkozza!

*

Beismerem, vétkeztem,
Néked sokat vétettem;
Hogy valaha megbocsátsz,
Többé nem is remélem.

*

Kék a szemed, mint az ég;
Fényt úzi a sötétség;
Még a pogány is száanna,
Ha kínomról beszélnek.

Kék a szemed, sötétkék,
Mint a fénylő, magas ég;
Mindegyre azt kívánom,
Bárcsak veled lehetnék.

*

Sárga selyem suhogjon,
Szélvész hajót borítson;
Hogyha engem elhagynál,
Sorsod rosszra forduljon.

*

Kicsi gyűszű az ajkad,
Hóként fehér a nyakad;
Téged dicsér, magasztal,
Aki csak rád pillanthat.

*

Irígyeink nem hagynak,
Úton, mezőn bánatnak;
Még százszor is bánthatnak,
Minket el nem szakítnak.

*

Megláttalak, szép leány,
Szolgád, rabod lettem,
Szívem minden kincseit
Lábod elé tettem.

*

Szemöldöd holló szárnya,
Szemed kék ég villáma;
Kerülje el szívedet
Félelem sötét árnya

*

Szemöldöd holló szárnya,
Szemed kék ég villáma;
Ajkaidnak beszéde
A Korán bölcs szólása.

*

Szemöldököd fekete,
Igaggyöngy a két szemed;
Nálam nélkül hogy' lenne
Szép és boldog életed?

Elvinnélek, nem lehet,
Édesapád nem enged;
Ha nem enged, az se baj,
Messze földre szöktetek.

*

Enyém leszel, édesem,
Bárhogy tiltanak tőlem;
Vidd el tarka kismadár
Rózsámnak üzenetem.

*

Sólyom szárnyal az égen,
Libacsapat a réten;
Ahol nem vagy, hogy' tudnék
Élni olyan vidéken?

*

Hogyha vágyódsz utánam,
Jössz, hegyeken átkelve;
De ha én vágyakozom,
Csak sírok könnyem öntve.

*

Fákon bimbó kinyílik,
Rét és mező virágzik;
Szépséged is kivirult,
Ékességgel pompázik.

*

Kendervásznat szárítok,
Szavaidra gondolok;
Tőled távol, kedvesem,
Egyre sírok, búsulok.

*

Nagy is legyél, kicsi is,
Gyere futva, kúszva is;
Hogyha szeretsz igazán,
Gyere reggel, este is.

*

Kerek asztal közepén
Kicsi ezüst csésze áll;
Úgy illünk mi egymáshoz,
Miként csésze és kanál.

BEKTUR ANDRÁS